

Ulkomaisten työvoiman hyväksikäyttö rakenteellisena ongelmana

Jokinen/HEUNI & UTU

Paperini käsittelee työperäistä ihmiskauppaa ja hyväksikäyttöä rakenteellisena ongelmana. Se perustuu EU-rahoitteisessa FLOW-hankkeessa kerättyyn asiantuntijahaastatteluaineistoon sekä kahden ihmiskauppatapauksen esitutkimusmateriaalin ja tuomion analyysiin. Tutkimusten mukaan työperäinen hyväksikäyttö on taloudellisesti tuottoisaa, ja kiinnijäämisen ja rangaistuksen riski on yleensä alhainen (esim. Jokinen ym. 2011; Alvesalo ym. 2014; Ollus 2016; Davies 2017). Kaikki työperäinen hyväksikäyttö ei ole ihmiskauppaa, vaikka ilmiötasolla kyse on usein samasta asiasta, jossa ulkomaalaistaustaisen työntekijän huonoa asemaa ja tietämättömyyttä käytetään hyväksi eri tavoin (esim. Ollus 2016).

Argumentoin, että työperäisessä hyväksikäytössä on kyse rakenteellisesta ongelmasta, jossa vilpilliset yrittäjät hyödyntävät laillisia rakenteita ja keinoja maksimoidakseen voittonsa sekä piilottaakseen tapahtuneen viranomaisilta. Riskejä esiintyy erityisesti työvoimaintensiivilla matalapalkka-aloilla ja kausityössä, sekä palveluiden ulkoistamisen ja pitkien alihankintaketjujen yhteydessä. Hyväksikäytön liiketoimintamalli perustuu kahteen voitontekemiskeinoon: kustannusten vähentämiseen sekä tulojen kerryttämiseen laskuttamalla työntekijältä erilaisia ylimääräisiä kustannuksia (ks. myös Allain ym. 2013.) Viime kädessä työperäisen hyväksikäytön mahdollistavat yhteismarkkinoiden ja liiketoimintaprosessien sisäänrakennetut ominaisuudet, joita edistävät lisäksi riittämätön sääntely ja valvonta (Davies & Ollus 2019).

Ihmiskaupan ja vakavan hyväksikäytön torjumiseksi olisi tärkeää puuttua oikea-aikaisesti myös lievempiin työperäisen hyväksikäytön ja talousrikosten muotoihin ja ohjata hyväksikäytön uhrin palveluiden piiriin. Tämä on erityisen tärkeää näin korona-aikana, jolloin ulkomaiset työntekijät ovat erittäin haavoittuvassa asemassa. Pandemia on myös tuonut hyvin esiin, kuinka esimerkiksi tietyt kausityöalat perustuvat erittäin halvan ulkomaisen työvoiman käyttöön työehdoilla, joihin muut eivät suostuisi. Tilanteen jatkuessa epätoivoiset ulkomaalaiset työntekijät voivat suostua tekemään töitä ehdoilla millä hyvänsä.